

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ
ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ
Α. Φλωρόπουλου
για μαθητές με απαιτήσεις

30
ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΙΞΕΤΕΛΙΑΣ

<http://www.floropoulos.gr> - email: info@floropoulos.gr

• ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΑΣ: Βερανζέρου 6, Πλατεία Κάνιγγος, Τηλ.: 210-38.14.584, 38.02.012, Fax: 210-330.42.42
• ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ: Α. Βουλιαγμένης 244 (μετρό Δάφνης), Τηλ.: 210-9.76.76.76, 9.76.76.77

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
(ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ)
Β' ΛΥΚΕΙΟΥ

Σάββατο 18 Μαρτίου 2023

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

Θέμα Α1

α. σχολ. βιβλ. σελ. 16: «Η πρόοδος του εκτός των εθνικών συνόρων ελληνισμού ταλάνιζε το μικρό βασίλειο. Ενίσχυε την ιδέα ότι το υπάρχον κράτος δεν ήταν παρά μία ημιτελής κατασκευή, τα θεμέλια απλώς για κάτι μεγαλύτερο. Η “Μεγάλη Ιδέα” που εκπορεύθηκε απ’ αυτήν την αντίληψη, δημιουργούσε προσδοκίες για ολοκλήρωση του εθνικού οράματος, που προϋπέθετε σημαντική διεύρυνση των συνόρων. Η έντονη παρουσία της εθνικής αυτής ιδεολογίας είχε επιπτώσεις στον πολιτικό και οικονομικό χώρο, ιδιαίτερα σε εποχές που τα προβλήματα έμοιαζαν με ανοικτές πληγές, στην περίπτωση της Κρήτης ή, αργότερα, της Μακεδονίας. Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν στραμμένο το ενδιαφέρον τους, μέσα σ’ αυτές τις συνθήκες, αποκλειστικά στα εσωτερικά ζητήματα, στην οικονομική ανόρθωση και τη γεφύρωση του χάσματος με τη Δύση. Όλα αυτά συνυφαίνονταν με το εθνικό όραμα, μεγαλώνοντας το κόστος των προσπαθειών και καθιστώντας συχνά τις οικονομικές πρωτοβουλίες έρμαιο των εθνικών κρίσεων.»

β. σχολ. βιβλ. σελ. 17: «Τα οικονομικά μεγέθη της χώρας, ο μικρός πληθυσμός, η περιορισμένη αγοραστική δυνατότητα των κατοίκων της, η απουσία παραγωγικών μονάδων μεγάλου μεγέθους καθήλωναν, σε ολόκληρο το 19ο αιώνα, την εσωτερική εμπορική κίνηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Μόνο προς τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα δημιουργήθηκε στις μεγαλύτερες πόλεις μια αξία λόγου εμπορική κίνηση, η οποία όμως, σε μεγάλο ποσοστό, τροφοδοτήθηκε από εισαγόμενα καταναλωτικά προϊόντα.»

γ. σχολ. βιβλ. σελ. 25-26: «Η Ελλάδα, έστω και στις περιορισμένες διαστάσεις της του 19ου αιώνα, είχε ικανοποιητική ποικιλία κοιτασμάτων, συνήθως όμως σε μικρές ποσότητες. Η ενθάρρυνση της μεθοδικής τους εκμετάλλευσης στις αρχές της δεκαετίας του 1860 με νομοθεσία που επέτρεπε την “εκχώρηση” μεταλλευτικών δικαιωμάτων με ευνοϊκούς όρους, προκάλεσε τη ραγδαία εξέλιξη

του κλάδου. Την ίδια εποχή το ενδιαφέρον για μεταλλευτικά και οικοδομικά υλικά είχε ενισχυθεί εξαιτίας διαφόρων συγκυριών, όπως ήταν π.χ. τα έργα για τη διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ (έργο που ολοκληρώθηκε το 1869) αλλά και το ίδιο το άνοιγμα της διώρυγας, που αναβάθμισε συνολικά την Ανατολική Μεσόγειο.»

Θέμα Α2

1. γ
2. α
3. δ
4. δ
5. δ

Θέμα Β1

α. σχολ. βιβλ. σελ. 24: «Γενικότερα, οι τάσεις οδηγούσαν στον πολυτεμαχισμό των εθνικών γαιών σε μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες και όχι στη συγκέντρωση μεγάλων κτημάτων στα χέρια λίγων κεφαλαιούχων. Αυτό ίσως να οφειλόταν στην έλλειψη μεγάλων κεφαλαίων αλλά και στην τάση απόκτησης ακίνητης περιουσίας στις πόλεις, στην Αθήνα ιδιαίτερα. Η απόκτηση μεγάλης έγγειας ιδιοκτησίας δεν ήταν στις προθέσεις των πλουσίων, γεγονός που άμβλυνε τις αντιθέσεις και δεν επέτρεψε να αναπτυχθούν σημαντικές κοινωνικές εντάσεις γύρω από το πρόβλημα των εθνικών γαιών. Ταυτόχρονα, η δημιουργία μικρών ιδιοκτησιών, ευπρόσβλητων στις κρίσεις, έκθετων στις διαθέσεις της αγοράς και στις φορολογικές πιέσεις, ευνόησε την ανάπτυξη ενός συστήματος πολιτικής προστασίας: οι τοπικοί πολιτευτές αναλάμβαναν να περιορίσουν τις ασκούμενες πιέσεις, παρεμβαίνοντας στους κυβερνητικούς μηχανισμούς του κράτους. Επρόκειτο για ένα ρόλο ανάλογο μ' εκείνον των προεστών κατά την προεπαναστατική περίοδο.»

β. σχολ. βιβλ. σελ. 26: «Η πιο γνωστή περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας υπήρξε, όπως και στην αρχαιότητα, το Λαύριο. Το 1866 άρχισε εκεί τις εργασίες της μία γαλλο-ιταλική εταιρεία (Σερπιέρι-Ρου) με στόχο την εξαγωγή μεταλλεύματος όχι μόνο από τα υπόγεια κοιτάσματα αλλά και από τις “σκωρίες”, τα υλικά που είχαν συσσωρευτεί εκεί στη διάρκεια των αιώνων εκμετάλλευσης των ορυχείων κατά την αρχαιότητα. Η τεχνολογία της εποχής επέτρεπε την απόσπαση μεταλλεύματος από αυτά τα κατάλοιπα. Η εξόρυξη αργύρου και μολύβδου γνώρισε σημαντική άνθηση και πρόσθεσε στις ελληνικές εξαγωγές προϊόντα αξίας πολλών εκατομμυρίων δραχμών.»

Θέμα Β2

σχολ. βιβλ. σελ. 24

«Η διανομή των “εθνικών γαιών”, αν και αποτελούσε γενική επιθυμία, συναντούσε πολλά προβλήματα στην πράξη. Πολλοί από τους καλλιεργητές των κτημάτων αυτών είχαν δικαιώματα εκμετάλλευσης της γης από τα προεπαναστατικά χρόνια. Καλλιεργούσαν δηλαδή για πολλές γενιές τα χωράφια, αποδίδοντας ένα ποσοστό (περίπου 15%) στον κατ’ όνομα ιδιοκτήτη, καθώς και το φόρο επί της παραγωγής, τη δεκάτη. Οπωσδήποτε είχαν ισχυρά δικαιώματα ιδιοκτησίας πάνω στη γη και ήταν δύσκολο για το κράτος να τους ζητήσει να την εξαγοράσουν καταβάλλοντας υψηλό τίμημα. Η εξαγορά, εξάλλου, προϋπέθετε και ξεκάθαρους τίτλους ιδιοκτησίας, προσδιορισμό δηλαδή του προς εξαγορά αντικειμένου, πράγμα που ήταν ανύπαρκτο στον οθωμανικό χώρο, όπου υπήρχαν συνήθως επάλληλα δικαιώματα επί της γης.

Από την άλλη πλευρά, στη Στερεά Ελλάδα, ένα σημαντικό τμήμα των εθνικών γαιών, που δεν ήταν υπό τον έλεγχο των επαναστατών στο τέλος του πολέμου, πέρασαν άμεσα στα χέρια ιδιωτών με απευθείας εξαγορά από τους οθωμανούς ιδιοκτήτες τους, σε χαμηλή μάλιστα τιμή. Έτσι, το κράτος έχανε την ευκαιρία της διαμεσολάβησης και της αποκόμισης προσόδων. Δεν ήταν επίσης σπάνιες οι καταπατήσεις, ιδιαίτερα σε εποχές ταραχών και κρίσης, καταπατήσεις που δύσκολα μπορούσαν να αποδειχθούν σε εδάφη με αμφισβητούμενα πιστοποιητικά ιδιοκτησίας. Στο χώρο της έγγειαυς ιδιοκτησίας, το οθωμανικό δίκαιο διέφερε σημαντικά από το βυζαντινορωμαϊκό, το οποίο υιοθέτησε το ελεύθερο ελληνικό κράτος. Η προσαρμογή των πραγματικών δεδομένων στη μεταβολή αυτή άφηνε μεγάλα περιθώρια για κάθε είδους ατασθαλίες.»

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Θέμα Γ1

σχολ. βιβλ. σελ. 22

Οι πρωτοβουλίες και οι συγκροτημένες προσπάθειες για την είσοδο της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του ατμού ξεκίνησαν μετά τα μέσα του 19ου αιώνα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το παράθεμα Α, πάνω από τα μισά ιστιοφόρα πλοία των ελληνικών εφοπλιστικών οικογενειών που δραστηριοποιούνταν στα νησιά την περίοδο πριν από την ελληνική επανάσταση είχαν πλέον καταστραφεί. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αντικατάστασή τους από ατμόπλοια, κυρίως μετά το 1850, έπληξε τις παραδοσιακές δυνάμεις που επικρατούσαν μέχρι τότε στα νησιά και οδήγησε στη συγκέντρωση της ναυτικής δύναμης σε κέντρα με μεγαλύτερη εμβέλεια, όπως είναι ο Πειραιάς.

Τα κεφάλαια που χρειάζονταν για την κατασκευή ή την αγορά και τη συντήρηση των ατμόπλοιων ήταν σημαντικά, με αποτέλεσμα να ανατραπούν οι

παραδοσιακές εφοπλιστικές σχέσεις που ίσχυαν για τα ιστιοφόρα και να αναζητηθούν κεφάλαια μέσω εταιρειών και ισχυρών επιχειρηματικών σχημάτων. Το κράτος, οι τράπεζες (η Εθνική Τράπεζα ιδιαίτερα) και οι εκτός συνόρων ομογενείς συμμετείχαν ενεργά σ' αυτές τις πρωτοβουλίες. Το παράθεμα Β σχολιάζει πως για την εξεύρεση των απαραίτητων κεφαλαίων έπρεπε να δημιουργηθούν ειδικές τράπεζες με αποκλειστική οικονομική δραστηριότητα στον τομέα της ναυτιλίας. Για τον σκοπό αυτό ιδρύθηκε το 1860 στην Πάτρα η «Ελληνική Ναυτική Τράπεζα» με μετόχους εμπόρους Έλληνες και ομογενείς. Η σημασία της για την Ελλάδα ήταν πολύ σημαντική, παρά το μικρό αρχικό μετοχικό της κεφάλαιο, καθώς ενίσχυσε την εμπιστοσύνη της χώρας στα ναυτικά θέματα. Σκοπός ήταν να καλύψει πολλούς τομείς ναυτιλιακής δραστηριότητας, γι' αυτό και πολύ γρήγορα άνοιξε υποκαταστήματα σε πολλά ελληνικά λιμάνια.

Παρ' όλα αυτά, η περιορισμένη διαθεσιμότητα κεφαλαίων και ο αυξημένος επιχειρηματικός κίνδυνος ανέστειλαν την ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας. Η παρουσία της άρχισε να γίνεται αισθητή μόλις την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα. Τα 97 ελληνικά ατμόπλοια του 1890 έγιναν 191 το 1901 και 389 το 1912. Η ανάπτυξη αυτή στηρίχθηκε στην κυριαρχία Ελλήνων επιχειρηματιών στις μεταφορές στην περιοχή του Δέλτα του Δούναβη αλλά και στην κίνηση στο ίδιο το ποτάμι.

Θέμα Δ1

σχολ. βιβλ. σελ. 25

Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος των εθνικών γαιών έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά την περίοδο 1870-1871 τις οποίες, σύμφωνα με το παράθεμα, έφερε προς ψήφιση στην βουλή ο υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης Κουμουνδούρου, Σωτηρόπουλος. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης, τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα, που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Οι στόχοι ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό.

Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις και συγκεκριμένα, όπως αναφέρει το παράθεμα, με τους νόμους ΥΛΑ' (431) της 25ης Μαρτίου 1871, ο οποίος ρύθμιζε τη διανομή, και ΤΟΣ' (376) της 24ης Μαρτίου 1871, ο οποίος ρύθμιζε τις εμφυτεύσεις που είχαν γίνει επί των εθνικών γαιών, οι δικαιούχοι (με προτεραιότητα όσοι ήταν ήδη κάτοχοι εθνικών γαιών) ήταν οικογενειάρχες, ενήλικες Έλληνες πολίτες, χήρες και ανήλικα ορφανά επί των «μη πεφυτευμένων» γαιών, ενώ το κράτος θα διατηρούσε τα δάση και όσα οικόπεδα στις πόλεις τού ήταν χρήσιμα. Οι δικαιούχοι αγρότες θα μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη

και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Επιπλέον, με τον νόμο ΤΠς (386) οι καλλιεργητές μπορούσαν να εξαγοράσουν τα δικαιώματα του κράτους για τη μη δενδροφυτευμένη γη, καταβάλλοντας το ποσό της αξίας της την ημέρα της δημοσίευσης του νόμου.

Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, γεγονός που επιβεβαιώνει και το παράθεμα, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδεντρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν για καλλιέργεια δημητριακών.

Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870. Ωστόσο, όπως επιβεβαιώνει και το παράθεμα, μόνο το 50% με 55% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών, οι οποίες ήταν συνολικής αξίας 90.000.000 δραχμών, πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας, καθιστώντας την αξιολόγηση των ωφελειών για το δημόσιο ταμείο αντιφατική, εφόσον ήταν κατώτερες των προσδοκιών.